

همگرایی بانکی در تجهیز و تخصیص منابع بانکی و اثر همگرایی بر کارایی بانک (منتخب کشورهای عضو D8 به استثنای نیجریه)

لیلا ترکی^۱

استادیار گروه اقتصاد، دانشگاه اصفهان

نرگس باقرزاد

دانشجوی کارشناسی ارشد، گروه اقتصاد دانشگاه اصفهان

چکیده:

ایجاد و گسترش وابستگی‌های بین‌المللی در بسیاری از جنبه‌های سیاسی و اجتماعی، به‌ویژه در شرایط جهانی شدن اقتصاد، باعث شده است که انگیزه‌های لازم برای یکپارچگی سیستم‌های مالی و بانکی از جایگاهی ویژه برخوردار شود؛ بنابراین ایجاد سیستم مالی مناسب برای اقتصاد امری ضروری است. در این مقاله به بررسی همگرایی بانکی در تجهیز و تخصیص منابع و تأثیر یکپارچگی و همگرایی بانکی بر کارایی بانک‌ها پرداخته شده است. بدین منظور از الگوی اقتصادسنجی پانل در دوره زمانی ۲۰۰۰-۲۰۱۱، برای کشورهای عضو دی. هشت (D8) به استثنای نیجریه، استفاده شده است. نتایج به‌دست‌آمده حاکی از آن است که یکپارچه‌سازی و همگرایی بانکی بر کارایی بانک‌ها تأثیری مثبت می‌گذارد و، با ایجاد همگرایی و حذف محدودیت‌ها، کارایی بانک‌ها افزایش می‌یابد. بنابراین سیستم یکپارچه بانکی خوب برای افزایش کارایی بانک‌ها ضروری است و به توسعه مدیریت بانکی کمک می‌کند.

کلیدواژه‌ها:

همگرایی بانکی، کارایی، تحلیل مرزی تصادفی، داده‌های تابلویی.

---

۱. نویسنده مسئول: L.torki@ase.ui.ac.ir

مقدمه

امروزه، با پولی شدن اقتصادها و در نتیجه جدا شدن پس اندازکنندگان از سرمایه‌گذاران، لازم است بازارهایی به منظور انتقال وجوه از افرادی که دارای مازاد هستند به افرادی که با کسری مواجه‌اند وجود داشته باشد. در واقع، بازارهای مالی (مانند بازار سهام و اوراق مشارکت) و نهادهای مالی (مثل بانک‌ها و مؤسسات مالی)، به مثابه اجزای اصلی سیستم مالی، وظیفه انتقال وجوه را از افرادی که دارای مازاد هستند به افرادی که با کسری مواجه‌اند بر عهده دارند. به عبارت دیگر، ابزارهایی مالی برای انتقال پس اندازها و تبدیل آن‌ها به سرمایه‌گذاری و واسطه مالی هستند (منصف و منصوری، ۱۳۸۹).

در اقتصاد مبتنی بر بازار، نظام بانکی مسئولیتی بسیار سنگین بر عهده دارد و یکی از مهم‌ترین اجزای اقتصادی کشور است. بانک‌ها می‌توانند، با فراهم آوردن سرمایه مالی برای بخش‌های اقتصادی، شرایطی مناسب برای سرمایه‌گذاری فراهم آورند و باعث افزایش اشتغال و تولید ملی شوند. بانک‌ها حتی، با تأمین اعتبار برای متخصصان، می‌توانند باعث ایجاد فرصت‌های شغلی جدید و توزیع بهتر درآمد در سطوح جامعه شوند. افزون بر این، بانک‌ها با نگهداری پول نقد و تسهیل در نقل و انتقال آن حافظ اموال شخصی، دولتی و مبادلات داخلی و خارجی هستند. همچنین بانک‌ها، به مثابه عامل اجرای سیاست‌های پولی، نقشی مهم در ثبات اقتصادی دارند (دادگر و نیک‌نعمت، ۱۳۸۶).

با توجه به اهمیت بانک‌ها در اقتصاد، ایجاد و گسترش وابستگی‌های بین‌المللی در بسیاری از جنبه‌های سیاسی و اجتماعی، به‌ویژه در شرایط جهانی شدن اقتصاد، باعث شده است که انگیزه‌های لازم برای یکپارچگی سیستم‌های بانکی و مالی از جایگاهی ویژه برخوردار شود. به تبع آن، اهمیت مسائل بانکی در مفهوم جهانی و درک آن بسیار ضروری شده است. یکپارچگی نهادهای مالی پیامدهایی چشم‌گیر برای سرمایه‌گذاران، شاغلان و سیاست‌گذاران بازار دارد و توجهی زیاد در ادبیات اقتصادی به خود جلب کرده است. این پژوهش با هدف بررسی همگرایی بانکی و آثار آن بر کارایی بانک‌ها صورت گرفته است. اما چگونه می‌توان میزان سطح همگرایی بانکی را اندازه گرفت؟ همچنین اینکه آیا همگرایی بانکی اثری بر کارایی نظام بانکی ایجاد می‌کند؟ بدون تردید، پاسخ مناسب به این گونه از سؤالات مستلزم در اختیار داشتن شاخص مناسب از همگرایی و تصریح الگوی مناسب نظری تجربی است.

به طور کلی این پژوهش با هدف بررسی همگرایی و آثار آن بر کارایی بانکی صورت گرفته است. به منظور تحقق این هدف در بخش دوم به بیان جایگاه بانک در نظام اقتصادی پرداخته شده است. سپس مفهوم همگرایی نهادها و بازارهای مالی و آثار اقتصادی آن بیان شده است. پس از آن به مفهوم کارایی و نقش کارایی در سیستم بانکی پرداخته شده است. در قسمت سوم مروری بر پژوهش‌های گذشته صورت گرفته و در بخش چهارم مبانی نظری آمده است. پس از آن در قسمت پنجم به معرفی الگوی این پژوهش پرداخته ایم؛ در قسمت ششم تخمین الگو و تحلیل نتایج تخمین بیان شده است؛ سرانجام، نتیجه گیری و پیشنهادها بیان شده است.

مروری بر ادبیات موضوع

جایگاه بانک در نظام اقتصادی

بانک‌ها، با سازمان‌دهی منابع مازاد نقدی مردم و تجهیز و هدایت پس‌اندازها و سپرده‌های آن‌ها به اشخاص حقیقی و حقوقی که با کمبود وجوه نقد مواجه هستند، نقشی مهم در رشد اقتصادی، رشد تولید، سرمایه‌گذاری و اشتغال بر عهده دارند. بانک‌ها به کمک سیاست‌های مالی و اعتباری خود می‌توانند وسایل رشد و توسعه اقتصادی و یا، برعکس، توقف و رکود اقتصادی را در کشور سبب شوند و یا، با اعطای وام‌های بازرگانی، صنعتی و تولیدی، امکان توسعه کشور را فراهم نمایند. آن‌ها همچنین می‌توانند با اعطای اعتبارات، موجبات تشویق و توسعه صادرات، افزایش تولیدات داخلی، توسعه صنعتی و کشاورزی و توسعه تجارت داخلی و خارجی، حمل‌ونقل و سهولت در واردات را فراهم کنند و باعث تشویق مردم به پس‌انداز شوند. نقش بانک‌ها در جمع‌آوری سرمایه‌های کوچک و به کار انداختن آن‌ها در خطوط تولید و مصرف بسیار مهم است؛ به طوری که اجرای موفقیت‌آمیز این سیاست می‌تواند در رشد و توسعه اقتصادی سهمی به‌سزا داشته باشد و، برعکس، وام ندادن بانک‌ها می‌تواند موجب رکود و توقف رشد اقتصادی گردد. اعطای تسهیلات بخشی مهم از عملیات هر بانک را شکل می‌دهد (سعیدی، ۱۳۸۸).

مسئله مهم در نظام پولی و بانکی چگونگی تجهیز منابع مالی و سپس تخصیص و توزیع آن در بخش‌های مختلف اقتصاد و بین فعالان اقتصادی و نیز مسیرهایی است که حجم پول موجود وارد سیستم اقتصادی می‌شود و در آن گردش می‌کند. با توجه به وظیفه نظام بانکی در تجهیز منابع مالی و تخصیص بهینه آن در سیستم اقتصادی، هرچه نظام بانکی در تجهیز منابع مالی و تخصیص آن در فضای رقابتی و به صورتی کارا تر عمل کند، می‌توان شاهد کاهش هزینه‌های تولید و بهبود امر تولید و اشتغال و رشد اقتصادی بود؛ در غیر این صورت، ناکارآمدی نظام بانکی در تجهیز و تخصیص بهینه منابع مالی منجر به اتلاف منابع و دامن زدن به رکود اقتصادی می‌شود (Ramazani, 2006).

جذب منابع مالی امری بسیار مهم در فعالیت‌های بانک است؛ زیرا موفقیت در این زمینه می‌تواند عاملی برای موفقیت در دیگر زمینه‌ها باشد. جذب منابع مالی برای بانک‌ها و سیستم بانکی مربوط به هر دو عوامل داخلی و عوامل خارجی می‌شود. بنابراین درک این عوامل و سطح اثربخشی آن‌ها برای موفقیت در این زمینه اساسی و مهم است. در طبقه بندی کلی، عوامل مؤثر بر منابع بانکی را می‌توان به دو بخش تقسیم کرد: عوامل خارجی و عوامل داخلی. عوامل خارجی عوامل کنترل ناپذیر در مدیریت بانک است؛ این عوامل شامل مواردی چون تورم، نرخ رشد عرضه پول، درآمد ملی، رشد اقتصادی، نرخ رشد تولید ناخالص داخلی و سیاست‌های بانک مرکزی است. عوامل داخلی به عوامل خدماتی، عوامل مالی، عوامل ارتباطی و انسانی، عوامل وابسته نهادی و فیزیکی دسته بندی می‌شود. عوامل خدماتی عبارت است از: تنوع خدمات بانکی، کیفیت خدمات بانکی، خدمات بانک داری الکترونیکی و مهارت‌های تخصصی کارکنان. عوامل مالی عبارت است از: پرداخت وام، نرخ بهره پرداختی به سپرده‌ها و پرداخت جوایز به سپرده‌گذاران. عوامل ارتباطی و انسانی عبارت است از: تبلیغات، رفتار کارمندان بانک و چگونگی برخورد آن‌ها با مشتریان، اطلاع‌رسانی و آموزش مناسب مشتریان و ویژگی‌های فردی مناسب کارمندان. عوامل و شرایط فیزیکی عبارت است از: محل شعب بانک، تعداد شعب بانک، طراحی داخلی و خارجی و زیبایی شعب، و امکانات فیزیکی شعب. عوامل وابسته سازمانی عبارت است از: پرداخت حقوق کارکنان و امنیت اجتماعی، سازمان تأمین اجتماعی و مزایای بازنشستگی که بانک می‌پردازد و مزایای سازمان تأمین اجتماعی که بانک دریافت می‌کند (Aftabi et al., 2013).

همگرایی نهادها و بازارهای مالی و آثار اقتصادی آن

بازار یکپارچه مالی بازاری تعیین می‌شود که در آن: ۱. شرکت‌کنندگان با مجموعه‌ای واحد از قوانین مواجه هستند؛ ۲. شرکت‌کنندگان دسترسی یکسانی به ابزارها و یا خدمات مالی دارند و ۳. شرکت‌کنندگان هنگامی که در بازار فعالیت می‌کنند رفتاری یکسان دارند. توضیح داده‌شده از یکپارچگی مالی به گونه‌ای نزدیک با قانون قیمت واحد مرتبط است که این امکان را می‌دهد که رابطه بین پویایی بهره‌وری و یکپارچگی مالی بررسی شود (Casu & Girardone, 2010).

بانک مرکزی اروپا یکپارچگی مالی را این گونه تعریف کرده است: بازاری که مجموعه خدمات و ابزارهای مالی را به صورت کاملاً یکپارچه عرضه می‌کند، همه فعالان در بازار ۱. هنگامی که تصمیم به معامله با آن خدمات یا ابزارهای مالی می‌کنند در معرض مجموعه‌ای واحد از قوانین هستند ۲. دسترسی برابر به این مجموعه از خدمات یا ابزارهای مالی دارند و ۳. هنگامی که در بازار فعالیت می‌کنند به طور یکسان رفتار می‌کنند (Gropp & Kashyap, 2010). منافع اقتصادی حاصل از یکپارچگی متعدد است، شامل افزایش کارایی از طریق افزایش رقابت و رشد. بازارهای یکپارچه در مقایسه با بازارهای قطعه قطعه تخصصی‌تر هستند، همچنین هزینه معامله و واسطه‌گری کاهش می‌یابد که سرانجام به نفع همه شرکت‌کنندگان است (Berger, 2003).

همچنین یکپارچگی باعث افزایش انعطاف سیستم مالی می‌شود؛ از این رو باعث توانایی مقاومت در مقابل شوک‌های اقتصادی می‌شود. همچنین یکپارچگی منجر به شباهت و همگنی اثر سیاست‌ها در اقتصاد کشورها می‌شود، که این باعث افزایش ثبات مالی و اقتصادی کشورها می‌شود.

شواهد تجربی و نظری از این دیدگاه حمایت می‌کند که یکپارچه‌سازی و انسجام در بخش بانکی می‌تواند، به طور کلی، عملکرد اقتصادی را از طریق ثبات اقتصاد کلان، سطوح بالاتر کارایی و رفاه مصرف‌کننده افزایش دهد. فقدان فرایند یا پیشرفت در یکپارچگی برون‌مرزی را می‌توان به عواملی متفاوت، از جمله تفاوت‌های ملی در اقدامات بازار و تفاوت در مقررات و مالیات، نسبت داد (Walker & Raes, 2005).

ورود بانک‌های خارجی در بازار داخلی اولاً باعث افزایش رقابت و، در نتیجه، باعث کاهش هزینه برای مشتریان و افزایش کیفیت خدمات می‌شود و ثانیاً خدمات و شیوه‌های نوآورانه مالی با خود به همراه دارد (Lensink & Hermes, 2004).

بنابراین همگرایی مالی بین کشورها باعث می‌شود کشورها در بخش بانکی از فناوری‌ها و نوآوری‌های یکدیگر بهره‌مند شوند و تجارب مدیریتی و مهارت‌های مدیریتی‌شان را در اختیار یکدیگر قرار دهند؛ این خود باعث افزایش بازدهی می‌شود. در واقع، بازار واحد بزرگ به توسعه عمیق‌تر و کارایی بیشتر خدمات مالی کمک خواهد کرد. بازار بزرگ‌تر باید بر اساس اصول کلی، به وسیله توسعه ابزارهای اعتباری قوی‌تر و توانایی در عرضه مجموعه‌ای پیچیده‌تر و گسترده‌تر از تولیدات و خدمات مالی، منجر به محیطی رقابتی‌تر گردد (Gual, 2003).

نوین‌سازی بانکی، بهبود نسبت کفایت سرمایه بانک‌های تجاری و تخصصی، اصلاح مقررات مربوط به تجارت خدمات بانکی و تغییر ساختاری سازمانی، مهم‌ترین ضرورت‌های ناشی از جهانی شدن بانک‌داری در بانک‌داری ایران است. جهانی شدن بانک‌داری یکی از اجزای جهانی شدن مالی^۱ است. جهانی شدن بانک‌داری دارای ابعادی مختلف است. به طور کلی، نهادهای مالی در سراسر جهان به سرعت در حال یکپارچگی هستند. تعداد نهادها در حال کاهش و اندازه متوسط آن‌ها در حال افزایش است؛ به ندرت هفته‌ای وجود دارد که هیچ ادغام بانکی جدید یا تملکی جدید اعلام نشود. در واقع، در سال‌های اخیر بزرگ‌ترین گروه‌های بانک‌داری جهان از طریق ادغام ایجاد شده و جهان‌شمولی بانک‌داری^۲ را ایجاد کرده است (میرجلیلی، ۱۳۸۱).

به طور کلی، عملیات یکپارچه سازی و همگرایی بانکی ملزم به تغییرات قانونی و حذف پاره‌ای از محدودیت‌هاست. از این رو همچنان وجود برخی از محدودیت‌ها از ایجاد بازار بانکی همگرا و یکپارچه ممانعت می‌کند. در واقع، همگرایی با حذف محدودیت‌ها و موانع زمینه‌ای مناسب برای دستیابی به کارایی بیشتر بانکی در کشورها فراهم می‌کند. از این رو بررسی همگرایی در نظام‌های مالی و بانکی امری مهم است، که در این پژوهش به آن پرداخته شده است. فرض بر این است که بانک‌ها در کشورهای مختلف با حذف

1. Financial Globalization

2. Universalization of Banking

محدودیت‌های مرزی و حرکت به سمت همگرایی به کارایی برابر می‌رسند و بدین لحاظ زمینه برای مدیریت یکپارچه و پیشرفته در سیستم بانکی کشورها، به مثابه فعالیت مشترک، فراهم می‌شود.

مفهوم کارایی و نقش آن در سیستم بانکی

کارایی و بهره‌وری از عمده‌ترین مسائل علم اقتصاد، به ویژه برای دستیابی به رشد اقتصادی، است. در اقتصاد بازار، نظام بانکی یکی از مهم‌ترین اجزای اقتصاد کشور است. رشد و شکوفایی یا رکود اقتصادی کشور با نوع عملکرد مؤسسات بانکی ارتباطی زیاد دارد. سرمایه موجود در بانک‌ها منبع اصلی خرید محصولات و خدمات و وام‌های اعطایی آن‌ها منبع ایجاد اعتبار برای تمامی واحدهای اقتصادی است. بنابراین، فعالیت بهینه بانک‌ها و استفاده مؤثر از امکانات در دست رس آن‌ها برای رسیدن به اهدافشان، از جمله بهره‌برداری از سرمایه و تجهیز آن، بر فعالیت‌های مختلف اقتصادی و وضع کلی اقتصاد کشور بسیار تأثیرگذار است (اعرابی و نفر، ۱۳۷۸).

کارایی در مفهوم عام آن به معنای درجه و کیفیت رسیدن به مجموعه اهداف مطلوب است (Fare et al., 1985). فرستر^۱ (۲۰۰۵) هم همین تعریف را برای کارایی بیان کرده‌اند.

بنابراین تولیدکننده در صورتی کارا خواهد بود که بتواند به همه اهداف تولیدی که برایش در نظر گرفته شده است برسد. در واقع، کارایی شیوه استفاده بهینه از منابع و نهاده‌ها در تولید ستاده‌های بیشتر است. از این رو ارتقای کارایی یکی از معیارهای مهم و اساسی در افزایش قدرت رقابت پذیری و استحکام ساختار مؤسسات و سازمان‌های اقتصادی در عرصه‌های داخلی و بین‌المللی محسوب می‌شود (اسلامی و همکاران، ۱۳۹۰).

کارایی سیستم بانکی از جمله موضوعاتی است که هم برای مدیران آن‌ها و سیستم نظارتی و هم برای مشتریان بانک‌ها مهم است؛ زیرا مدیران برای باقی ماندن در عرصه رقابت با سایر بانک‌ها نیازمند رسیدن به بیشترین سطح کارایی هستند؛ از سوی دیگر،

مشتری و سیستم نظارتی می‌دانند که افزایش کارایی همواره توأم با کاهش قیمت و افزایش کیفیت خواهد بود. در ادبیات اقتصادی، کارایی نسبت ستانده به نهاده تعریف می‌شود؛ بنابراین مفهوم «نسبت» در تعریف کارایی موجد دو نگرش متفاوت برای محاسبه آن خواهد شد: الف) نگرش ستانده‌محور^۱، که بیان می‌کند تا چه اندازه به طور نسبی می‌توان محصول را افزایش داد، بدون آنکه مقدار نهاده‌های به کار رفته تغییر کند و ب) نگرش نهاده‌محور^۲، که مشخص می‌کند تا چه اندازه می‌توان به طور نسبی مقادیر نهاده‌ها را کاهش داد، بدون آنکه محصول تولید شده تغییر یابد (ابریشمی و همکاران، ۱۳۹۰).

به طور کلی، بررسی کارایی بانکی، نه فقط از نظر علمی سودمند است، برای سیاست‌گذاران، اعتباردهندگان بانکی، مالکان و مدیران نیز مهم است. آن‌ها کارایی هزینه بانک‌ها را تخمین می‌زنند و سعی می‌کنند متغیرهایی را که تا حدی می‌تواند تفاوت کارایی در میان بانک‌ها را توضیح دهد شناسایی کنند. شناخت میزان کارایی یا ناکارآمدی در عملکرد بانکی این امکان را به مدیران نظام بانکی می‌دهد تا به رفع نقایص موجود بپردازند و راهبرد توسعه مدیریت را در دستور کار قرار دهند.

مروری بر پیشینه پژوهش

پژوهش‌هایی گسترده در زمینه یکپارچه‌سازی و همگرایی بانکی و همچنین کارایی در سیستم بانکی و سیستم‌های مالی صورت گرفته است که به تعدادی از آن‌ها اشاره می‌شود.

---

1. Output oriented
2. Input oriented

پژوهش‌های خارجی

فراتزچر^۱ (۲۰۰۲) فرایند یکپارچگی بازارهای سهام اروپایی را از دهه ۱۹۸۰ با تمرکز بر نقش اتحادیه پولی اروپا (EMU) و تأثیر تغییر در نوسانات نرخ ارز بر فرایند یکپارچگی بازارهای مالی اروپا بررسی کرد. او برای این امر از الگوی گارچ استفاده کرد؛ وی شواهدی مبنی بر این دریافت که فرایند یکی‌سازی یا وحدت اروپا درجه یکپارچگی را، به‌ویژه برای کشورهای که یورو را به تصویب رسانده‌اند یا اتخاذ کرده‌اند، افزایش می‌دهد. در نتیجه، انگیزه اصلی یکپارچگی مالی در اروپا کاهش نااطمینانی در نرخ ارز و همگرایی سیاست‌های پولی مربوط به نرخ بهره و تورم است. همچنین نتیجه گرفت که به طور کلی تصویب یورو اثری مثبت بر ادغام صنعت بانک‌داری اروپا گذاشته است.

ویل^۲ (۲۰۰۹)، در پژوهشی تحت عنوان «همگرایی کارایی بانکی در میان کشورهای اروپایی»، با هدف بررسی اینکه آیا یکپارچگی مالی در بازارهای بانکی اروپایی شکل گرفته است، به بررسی همگرایی در کارایی بانکی در میان کشورهای اروپایی پرداخت. او دوره زمانی ۱۹۹۴ تا ۲۰۰۵ را با استفاده از الگوی اقتصادسنجی داده‌های پنل بررسی کرد. یافته‌های این پژوهش به‌وضوح دیدگاه وجود همگرایی در کارایی هزینه بانک‌ها را در میان کشورهای اروپایی تصدیق می‌کند. همچنین نتایج حاکی از وجود یکپارچگی بانکی در اتحادیه اروپا در سال‌های اخیر است. یافته دیگر مشاهده پیشرفت کلی در کارایی بانک‌ها برای همه کشورهای بررسی‌شده اتحادیه اروپاست. در واقع، یکپارچگی اتحادیه اروپا اثری مثبت بر روی کارایی بانک‌ها گذاشته است.

الکساندرو^۳ و همکارانش (۲۰۱۱) در پژوهشی تحت عنوان «ادغام بانکی در منطقه یورو با استفاده از الگوی GARCH» فرایند یکپارچگی در صنعت بانک‌داری اروپا و تأثیر آن را بر قیمت سهام مشترک بانک‌های ذکر شده در بورس (معاملات) سهام اروپا بررسی کردند. آن‌ها تأثیر کلی فرایند را به وسیله مقایسه تغییر در نوسانات قیمت سهام بانک‌های ذکر شده در طول دوره زانوئی ۱۹۹۰ تا دسامبر ۲۰۰۵ با استفاده از الگوی یک متغیره و دو متغیره

---

1. Fratzscher
2. Laurent Weill
3. Alexandrou

گارج تخمین زدند. مدارک نشان داد که معرفی یورو و توسعه اتحادیه اروپا به فرایند یکپارچگی صنعت بانکداری اروپا کمک کرده است.

کاسو و گیراردون^۱ (۲۰۱۰) در پژوهشی با عنوان «یکپارچگی و همگرایی کارایی در بازارهای بانکی اروپا» پویایی‌های اخیر بهره‌وری هزینه بانک را به وسیله ابزار تحلیل پوششی داده‌ها ارزیابی کردند. آن‌ها از الگوهای داده‌های پنل پویا برای مفاهیم β همگرایی و δ همگرایی به منظور ارزیابی همگرایی بازارهای بانکی برای دوره زمانی ۱۹۹۷ تا ۲۰۰۳ استفاده کردند. ایوانس^۲ و همکارانش (۲۰۰۸)، در پژوهشی تحت عنوان «مقررات زدایی و همگرایی بانکی» بررسی کردند که آیا فرایند مقررات زدایی همراه با افزایش شباهت و یا همگرایی صنایع بانکی در میان کشورهای عضو اتحادیه اروپا بوده است. نتیجه‌گیری این پژوهش حاکی از آن است که مقررات زدایی در سطح ملی و باز بودن بازارهای بانکی در رقابت بین‌المللی منجر به همگرایی و یکسان‌سازی بیشتر شاخص‌های اصلی سودآوری بانکی و الگوی درآمد بانکی می‌شود، ولی لزوماً منجر به شباهت شیوه‌های مدیریتی نمی‌شود.

پژوهش‌های داخلی

دانش جعفری و شفیعی (۱۳۹۰) در پژوهشی تحت عنوان «بررسی عوامل مؤثر بر کارایی فنی در بانک‌های ایران با استفاده از الگوی آثار مختلط / چندسطحی» به شناسایی عوامل مؤثر بر کارایی فنی در بانک داری ایران با استفاده از داده‌های تابلویی ناموزون هفده بانک دولتی و خصوصی فعال در صنعت بانکداری ایران در فاصله زمانی ۱۳۷۵ تا ۱۳۸۷ پرداخته‌اند. آن‌ها به این نتیجه دست یافتند که، اگرچه متوسط کارایی بانک‌های دولتی در طول زمان بهبود یافته، در مقایسه با کارایی بانک‌های غیر دولتی نسبتی کاهنده داشته است. همچنین نتایج این پژوهش حاکی از آن است که کارایی فنی در صنعت بانک داری ایران با اندازه بانک و گسترش سطح پوشش اتوماسیون رابطه مثبت و با سهم مطالبات معوق و مشکوک الوصول رابطه‌ای منفی دارد. همچنین، تفاوت‌های ساختاری حاکم بر بانک‌های مختلف بخشی بزرگ از اختلاف در کارایی آن‌ها را توضیح می‌دهد.

1. Casu and Girardone

2. Paul Evans

ابراهیمی و همکارانش (۱۳۸۵) در پژوهشی تحت عنوان «بررسی میزان کارایی بانک های دولتی اصفهان با استفاده از روش تحلیل پوششی داده‌ها» کارایی و بهره‌وری نه بانک دولتی استان اصفهان را از نظر فنی با استفاده از مفهوم تابع تولید به روش ناپارامتریک تحلیل پوششی داده‌ها (DEA) برای دوره ۸۵-۱۳۸۴ بررسی کردند. بر اساس نتایج این پژوهش، با فرض بازدهی ثابت نسبت به مقیاس، تولید همه بانک‌ها به جز بانک مسکن ناکارا بوده است و، با فرض بازدهی متغیر نسبت به مقیاس، سه بانک ملی، مسکن و توسعه صادرات کارا بوده است.

از آنجا که در پژوهش‌های صورت گرفته به نقش همگرایی بر کارایی بانکی پرداخته نشده است، در این پژوهش به این موضوع پرداخته‌ایم.

مبانی نظری

در این پژوهش بررسی می‌کنیم که «آیا همگرایی بانکی باعث همگرایی در کارایی بانکی و یکسان‌سازی کارایی بانک‌ها می‌شود؟ و آیا با همگرا شدن بانک‌ها کارایی بانکی افزایش یافته است؟». از این رو لازم است به دنبال شاخصی مناسب برای کارایی و همگرایی بانکی باشیم. ادبیاتی گسترده درباره اندازه‌گیری ساختار هزینه و کارایی بانکی و تعیین بهره‌وری وجود دارد (Goddard et al., 2007; Berger, 2007; Hughes & Master, 2009). کارایی معمولاً با به کارگیری روش‌های پارامتریک مانند تجزیه و تحلیل مرزی تصادفی (SFA) یا روش‌های غیر پارامتریک، که رایج‌ترین آن تجزیه و تحلیل پوششی داده‌ها (DEA) است، تخمین زده می‌شود. در ادبیات اقتصادی، کارایی نسبت ستانده به نهاده تعریف می‌شود، بنابراین مفهوم «نسبت» در تعریف کارایی موجد دو نگرش متفاوت برای محاسبه آن خواهد شد: الف) نگرش ستانده‌محور^۱، که بیان می‌کند تا چه اندازه به طور نسبی می‌توان محصول را افزایش داد، بدون آنکه مقدار نهاده‌های به کاررفته تغییر کند و ب) نگرش نهاده‌محور^۲، که مشخص

---

1. Output oriented.

2. Input oriented

می کند تا چه اندازه می توان به طور نسبی مقادیر نهاده ها را کاهش داد، بدون آنکه محصول تولید شده تغییر یابد.

بر اساس همین تعاریف، فارل^۱ (۱۹۵۷) بر اساس پژوهش های دبرو^۲ (۱۹۵۱) و کوپمنز^۳ (۱۹۵۱) برای اولین بار اقدام به محاسبه کارایی کرد. فارل برای سنجش عملکرد بنگاه ها نیازمند وجود شاخص و معیاری بود تا مقایسه را بر مبنای آن انجام دهد. بهترین پیشنهاد فارل برای به دست آوردن این شاخص بر آورد تابع تولید مرزی بود. او ابتدا با توجه به توابع تولید با حالت یک عامل تولید و یک محصول و بازده ثابت به مقیاس سه نوع کارایی فنی، تخصیصی و اقتصادی را تعریف کرد. کارایی فنی نشان دهنده میزان توانایی بنگاه در پیشینه سازی تولید با توجه به عوامل تولید مشخص است. کارایی تخصیصی نشان دهنده میزان توانایی بنگاه در ترکیب بهینه عوامل تولید با توجه به قیمت آن ها است. کارایی اقتصادی (کل) حاصل ضرب کارایی فنی در کارایی تخصیصی است (ابریشمی و همکاران، ۱۳۹۰).

روش تحلیل تابع مرزی تصادفی، با کمک الگوهای اقتصادسنجی و نظریه های اقتصاد خرد، به تخمین کارایی واحدها (بنگاه ها) می پردازد. به عبارت دیگر، در روش *SFA*، تابع تولید مرزی، که نشان دهنده مکان هندسی بنگاه های کاراست، با استفاده از الگوهای اقتصادسنجی تخمین زده می شود و، با توجه به آن، نا کارآمدی بنگاه ها اندازه گیری می شود. از آنجا که این روش به تخمین تابع تولید (هزینه) می پردازد، مشخص کردن نوعی خاص از تابع تولید (هزینه) در ابتدای کار لازم است. معمولاً در این گونه از تحلیل ها از تابع ترانسلوگ، که انعطاف پذیرترین شکل تابع تولید (هزینه) است، و یا تابع تولید کاب-داگلاس استفاده می شود.

همگرایی سیستم بانکی اغلب به وسیله آزمون سری زمانی تعدادی از متغیرهای سطح خرد و متغیرهای کلی تجزیه و تحلیل شده است. برای مثال، پژوهش های اخیر همگرایی قیمت شامل پژوهش های اولیور^۴ و همکارانش (۲۰۰۷)، گریو^۵ و همکارانش (۲۰۰۷)، گروپ^۶ و همکارانش (۲۰۰۷)، و آفینیتو و فارابولین^۷ (۲۰۰۶)، می شود. گروپ و کاشیاپ^۱ (۲۰۰۹)

1. Farrell
2. Debreu
3. Koopmans
4. Marti 'n-Oliver
5. De Graeve
6. Gropp
7. Affinito and Farabullin

آزمونی جدید درباره یکپارچگی بر پایه همگرایی در سودآوری بانکی (بازگشت دارایی یا ROA) عرضه کردند. بر اساس این فرض که در تعادل (همراه با عملکرد خوب بازارها) انتظار می‌رود بازده دارایی‌های مقایسه پذیر در هر اقتصاد برابر باشد. استیگلر^۲ (۱۹۶۳) پژوهش‌هایی گسترده در سازمان‌های صنعتی بر پایه این دیدگاه آغاز کرد که در تعادل (بازارهایی با عملکرد خوب) بازده مورد انتظار دارایی‌های مشابه و مقایسه‌پذیر در اقتصاد باید با هم برابر باشد. کارهای تجربی استیگلر در شرکت‌های تجاری غیر مالی صورت گرفته است؛ از این رو در این پژوهش به منظور محاسبه شاخصی برای همگرایی بانکی به طور تجربی از متغیر بازدهی دارایی استفاده شده است.

تصریح تابع مرزی تصادفی (SFA)^۳

روش مرزی تصادفی (SFA)، که در مواردی با عنوان روش مرزی اقتصادسنجی (EFA) نامیده می‌شود، مبتنی بر تصریح تابع تولید، هزینه و یا تابع سود است. در این تابع، یک جزء خطای مرکب (به صورت U_i+V_i) وجود دارد. جمله V_i جزء اخلاص تصادفی و دارای توزیع نرمال و جمله U_i مبین جزء ناکارآمدی فنی است. به منظور برآورد کارایی، لازم است جزء U_i, V_i تجزیه شود (دانش جعفری و شفیعی، ۱۳۹۰).

در این پژوهش برای تخمین کارایی از روش SFA استفاده شده است. الگوی عرضه شده در این پژوهش برای محاسبه کارایی به شرح زیر است، که متغیرهای آن مشهود است:

$$\Delta \ln(TC_{it}/P_{1it}E_{it}) = \alpha_0 + \sum_{i=1}^3 \alpha_i \ln(Q_{it}/E_{it}) + \sum_{j=2}^3 \beta_j \ln(P_{jit}/P_{1it}) + U_{it} + v_{it} \quad (1)$$

TC_{it} هزینه کل بانکی کشور i ام در سال t است؛ Q_{it} ستانده (اعتبارات داخلی که بخش بانکی عرضه کرده است)، P_{jit} قیمت (شامل P_3 قیمت نیروی کار، P_2 قیمت سرمایه و P_1 هزینه کل) نهاده و E_{it} حقوق صاحبان سهام است. v_{it} خطای تصادفی و U_{it} اثر ناکارآمدی

1. Gropp and Kashyap
2. Stigler
3. Stochastic Frontier Approach
4. Econometric Frontier Approach

170 فصلنامه توسعه مدیریت پولی و بانکی، سال اول، شماره ۱، زمستان ۱۳۹۲

است. داده‌های کارایی تخمین زده شده برای سیستم بانکی کشورهای گروه دی. هشت (به استثنای نیجریه) به شرح جدول شماره (۱) است.

جدول شماره (۱): محاسبه کارایی بانک‌ها به روش SFA

سال	ترکیه	پاکستان	مالزی	ایران	اندونزی	مصر	بنگلادش
۲۰۰۰	۲/۱۱	۳/۰۲	۱/۶۵	۱/۶۹	۱/۷۵	۱/۶۶	۲/۰۷
۲۰۰۱	۲/۴۹	۳/۰۶	۱/۷۲	۱/۶۶	۲/۰۲	۱/۹۲	۱/۸۶
۲۰۰۲	۲/۴۸	۳/۳۰	۲/۰۵	۱/۵۹	۱/۹۵	۱/۷۳	۲/۰۷
۲۰۰۳	۱/۹۳	۳/۶۷	۱/۵۹	۱/۵۹	۱/۷۷	۱/۹۹	۲/۱۱
۲۰۰۴	۱/۶۹	۲/۷۱	۱/۴۹	۱/۵۴	۱/۷۳	۲/۴۱	۲/۱۷
۲۰۰۵	۱/۲۲	۲/۰۷	۱/۶۴	۱/۶۱	۲/۱۹	۱/۸۰	۱/۸۷
۲۰۰۶	۱/۸۲	۱/۸۵	۱/۵۸	۱/۵۶	۱/۶۵	۱/۸۰	۲/۱۴
۲۰۰۷	۱/۵۹	۱/۸۲	۲/۶۲	۱/۵۲	۱/۵۶	۱/۷۲	۱/۸۵
۲۰۰۸	۱/۵۹	۲/۱۰	۱/۴۰	۱/۴۴	۱/۶۱	۱/۶۶	۱/۷۲
۲۰۰۹	۱/۴۸	۲/۶۲	۱/۶۱	۱/۴۴	۱/۴۹	۱/۶۵	۱/۵۷
۲۰۱۰	۱/۴۴	۲/۰۴	۱/۵۲	۱/۴۹	۱/۳۴	۱/۵۰	۲/۷۵
۲۰۱۱	۱/۴۸	۲/۶۲	۱/۵۹	۱/۳۷	۱/۴۰	۱/۵۷	۱/۶۷
میانگین کارایی	۱/۷۸	۲/۵۷	۱/۶۲	۱/۵۴	۱/۷۱	۱/۷۸	۱/۹۹

منبع: یافته‌های پژوهش

همان طور که مشاهده می‌شود، سیستم بانکی پاکستان با میانگین کارایی ۲/۵۷ بیشترین کارایی را به خود اختصاص داده است؛ پس از آن بنگلادش با میانگین کارایی ۱/۹۹، سپس مصر و ترکیه با میانگین کارایی ۱/۷۸ و مالزی با میانگین کارایی ۱/۶۲ هستند. سرانجام، ایران، با میزان ۱/۵۴، کمترین میانگین کارایی را به خود اختصاص داده است. این نشان از نبود مدیریت صحیح بانکی و به کار نبستن دانش بانکی در مدیریت بانک‌ها و سیاست‌گذاری‌های نادرست در بخش بانکی است. از این رو باید مدیران بانکی با سطح دانش کافی در این سمت به فعالیت پردازند.

پس از تخمین کارایی با استفاده از روش SFA، به بررسی اثر همگرایی بر کارایی بانکی پرداخته شده است؛ شاخص همگرایی به صورت زیر تعریف می‌شود:

$$CON_{it} = Ln(ROA_{it} - ROA_t^*)^2 \quad (2)$$

در آن، ROA_{it} بازده دارایی بانکی کشور i ام در سال t ام و ROA_t^* میانگین بازده دارایی کشورهای مورد بررسی در سال t ام است. در واقع، هنگامی که CON_{it} کاهش می‌یابد، به این معناست که بازده دارایی بانک‌ها به مقدار متوسط نزدیک شده است، که این نشان از همگرایی بانکی دارد. بر این اساس، در این پژوهش به بررسی اثر همگرایی بر کارایی پرداخته‌ایم. از این رو، نظر به اینکه در پژوهش‌هایی اثر حجم سپرده‌های بانکی بر کارایی بررسی شده (*Battese et al., 2000*؛ ختایی‌فر و عابدی، ۱۳۷۹؛ امیری و رئیس صفری، ۱۳۸۶)، در این پژوهش، متغیر حجم سپرده‌های بانکی به مثابه یکی از متغیرهای توضیحی در نظر گرفته شده است. همچنین ابریشمی و همکارانش (۱۳۹۰) در پژوهش خود روی کارایی فنی شعب بانک سامان متغیر نسبت دارایی‌های ثابت به کل دارایی‌ها را یکی از متغیرهای اثرگذار بر کارایی در نظر گرفته‌اند. بنابراین، از آنجا که این پژوهش به بررسی کشورهای گروه دی. هشت (به غیر از نیجریه) پرداخته است، متغیر درصد دارایی‌های خارجی بانک در میان کل دارایی‌های بانکی به عنوان متغیر توضیحی در الگوی اثر همگرایی بر کارایی کشورهای منتخب دی. هشت وارد شده است. بنابراین با توجه به توضیحات فوق‌الگو به صورت زیر عرضه می‌شود:

$$EFF = f(CON, BD, FB) \quad (3)$$

از آنجا که در این پژوهش کشورهای مختلف در طی زمان (سال‌های مختلف) در نظر گرفته شده، در قالب پنل به این موضوع پرداخته شده است؛ زیرا که، با ترکیب مشاهدات سری زمانی و مقطعی، داده‌های تابلویی با اطلاعات بیشتر، تغییرپذیری بیشتر، هم‌خطی کمتر میان متغیرها، درجات آزادی بیشتر و کارایی بیشتر عرضه می‌کند. به منظور بررسی اثر همگرایی بانکی بر کارایی بانک الگوی تجربی کارایی در قالب داده‌های تابلویی به صورت زیر تصریح می‌شود:

$$\ln(EFF_{it}) = \alpha_0 + \beta_1 \ln(CON_{it}) + \beta_2 \ln(BD_{it}) + \beta_3 \ln(FB_{it}) + \varepsilon_{it} \quad (4)$$

CON_{it} متغیر همگرایی بازدهی بانکی کشور i ام در سال t BD_{it} حجم سپرده های بانکی کشور i در زمان t و FB_{it} درصد دارایی های خارجی بانک در میان دارایی های کل بانکی کشور i در زمان t و EFF_{it} کارایی بانکی کشور i در زمان t است. برای انتخاب اینکه در تخمین الگوی های فوق از روش تلفیقی یا داده های تابلویی استفاده شود، از آزمون F لیمر استفاده می شود. رد فرضیه صفر نشان می دهد که فرضیه صفر، مبنی بر اینکه داده ها به صورت تلفیقی است، به نفع فرضیه مقابل، یعنی وجود قابلیت در روش داده های تابلویی، رد می شود. همچنین، برای تشخیص اینکه در برآورد داده های تابلویی از روش آثار ثابت یا آثار تصادفی استفاده شود، از آزمون هاسمن استفاده می شود، که فرضیه صفر مبنی بر کارایی آثار تصادفی است. از این رو با پذیرش فرضیه صفر از آثار تصادفی استفاده می شود.

داده ها

جامعه آماری پژوهش کشورهای گروه دی. هشت (به غیر از کشور نیجریه به علت ناقص بودن داده ها) است؛ به طوری که متغیرهای پژوهش برای این هفت کشور در فاصله سال های ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۱ از سایت های WDI ^۱ و $FRED$ ^۲ جمع آوری شده است. گفتنی است که، به دلیل موجود نبودن برخی از داده ها برای ایران، در این پژوهش بانک ملی به مثابه نمونه ای از بانک های ایران در نظر گرفته شده و داده های مربوط به حقوق صاحبان سهام و همچنین ROA از طریق ترازنامه و صورت سود و زیان بانک ملی استخراج شده است.

نتایج تخمین برآورد الگوی کارایی و تحلیل نتایج

در این پژوهش با توجه به آزمون F لیمر فرضیه H_0 رد می شود و روش داده های تابلویی پذیرفته می شود. با توجه به آزمون LR و وجود ناهمسانی واریانس عوامل اخلاص، سرانجام، از روش GLS در محیط داده های تابلویی برای برآورد الگوی کارایی استفاده شده است، که نتایج آن به شرح جدول شماره (۲) است.

1. Word Development Indicators Data

2. Fred Reserve Economic Data

جدول شماره (۲): نتایج برآورد الگو بر اساس روش GLS

متغیرهای مستقل	ضرایب	Prob	آماره Z
Constant	۷/۰۱	۰/۰۰	۵/۰۲
CON _{it}	-۰/۰۱۸	۰/۰۴۸	-۱/۹۷
BD _{it}	-۰/۲۲	۰۰/۰	-۴/۴۸
FB _{it}	۰/۰۷۸	۰/۰۶۷	۱/۸۳
آماره F لیمر: $F(6, 74) = 9.50$			
آماره آزمون ناهمسانی واریانس: $LR\ chi2(6) = 36.16$			

منبع: یافته‌های تحقیق

برگر معتقد است که یکپارچگی مالی از طریق افزایش رقابت و رشد باعث افزایش کارایی مالی می‌شود. همچنین ویل در پژوهش «همگرایی کارایی بانکی در میان کشورهای اروپایی» دریافت که پیشرفت کلی در کارایی بانک‌ها برای همه کشورهای بررسی شده اتحادیه اروپا وجود دارد. در واقع، یکپارچگی اتحادیه اروپا اثری مثبت روی کارایی بانک‌ها گذاشته است. نتایج حاصل از تخمین این پژوهش نیز مؤید این موضوع است که همگرایی بانکی اثری مثبت و معنی‌دار بر کارایی بانک‌ها گذاشته است؛ زیرا همگرایی بانکی با ایجاد فضای رقابتی تر و انتقال دانش مدیریت بانکی بین کشورها به افزایش کارایی بانکی کمک می‌کند. همان‌طور که یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد، وقتی CON یک درصد کاهش می‌یابد (یعنی همگرایی ایجاد می‌شود)، کارایی حدود ۰/۰۲ افزایش می‌یابد. زیرا CON_{it} در واقع تفاوت بازدهی دارایی بانکی کشور *i* ام در سال *t* ام از میانگین بازدهی بانکی کل کشورهای بررسی شده در سال *t* است. کوچک شدن این متغیر به منزله کاهش تفاوت بازدهی دارایی بانکی کشورها از متوسط آنهاست. پس این به منزله ایجاد همگرایی است. امیری و رئیس صفری (۱۳۸۶) در پژوهشی تحت عنوان «بررسی کارایی بانک‌های تجاری در ایران و عوامل نهادی مؤثر بر آن» به این نتیجه رسیدند که هدف گذاری بانک‌ها برای جذب بیشتر سپرده به ناکارآمدی آنها منجر شده است. زیرا روش حکمرانی موجود در نظام بانکی ایران قادر به ایجاد شرایط لازم برای حفظ حقوق سپرده‌گذاران نیست. در مجموع، به نظر می‌رسد هدف گذاری بانک‌ها در زمینه «کسب بیشینه سپرده» و توجه نکردن

به شیوه مصرف این وجوه موجب کاهش کارایی شده است. ناکارآمدی شعب در طول زمان افزایش یافته است و علت این امر رشد سپرده‌های دریافتی است. نتایج تخمین حاصل از این پژوهش نیز وجود رابطه معکوس و معنی دار را بین حجم سپرده بانکی و کارایی بانک تأیید می‌کند، که می‌تواند ناشی از مصرف نادرست و تخصیص غیر بهینه این وجوه باشد. همان‌طور که نتایج تخمین نشان می‌دهد، یک درصد افزایش در حجم سپرده‌های بانکی حدود ۰/۲۲ درصد کارایی را کاهش می‌دهد. متغیر *FB* هم بر اساس یافته‌های این پژوهش معنی دار نیست و اثری معنی دار بر کارایی بانک‌ها نگذاشته است. البته در سطح اهمیت ده درصد معنی دار است، که می‌توان گفت وقتی *FB* افزایش یابد منجر به ارتقای نظام بانک‌داری در کشورهای پژوهش شده می‌شود.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

در این پژوهش به بررسی همگرایی بانکی و اثر آن بر کارایی بانک‌ها در میان گروه کشورهای دی. هشت، شامل بنگلادش، مصر، اندونزی، ایران، مالزی، پاکستان و ترکیه، پرداخته‌ایم. از این رو به روش *SFA* کارایی بانک‌ها تخمین زده شد. سپس در قالب داده‌های تابلویی اثر همگرایی بر کارایی بررسی شد. نتایج پژوهش حاکی از آن است که همگرایی بانکی اثری مثبت و معنی دار بر کارایی بانک‌ها گذاشته است. یکی از دلایل این امر تقویت فضای رقابتی است که در نتیجه همگرایی بوده است. همچنین، با همگرایی و یکپارچگی، فناوری‌های نوین بانکی و فنون مدیریتی بین کشورها مبادله می‌شود؛ این امر خود باعث تخصیصی‌تر عمل کردن بانک‌ها می‌شود و کارایی بانکی را افزایش و به مقداری واحد سوق می‌دهد. همچنین یافته‌های این پژوهش حاکی از آن است که بهبود کارایی با افزایش حجم سپرده‌های بانکی مشروط بر این امر است که بانک‌ها این سپرده‌ها را به درستی مصرف کنند و تخصیص سپرده‌ها به صورت بهینه صورت گیرد. این امر مستلزم به کارگیری مدیریت و حکم رانی درست بانکی است. از این رو نیاز است که، در درجه اول، مقامات بانکی با سطح دانش کافی و درخور بانکی در این سمت به فعالیت بپردازند تا با حکم رانی صحیح منابع بانکی به درستی و به صورت بهینه مصرف شود. همچنین سیاست‌مداران زمینه را برای همگرایی بانکی و یکپارچگی بازارهای مالی از طریق بسترسازی مناسب برای این امر فراهم

کنند. در مجموع، یکی از راه‌های مؤثر برای توسعه مدیریت بانکی ایجاد همگرایی در بازار مالی است که سطح کارایی نظام بانکی را ارتقا می‌بخشد. در این شرایط می‌توان ادعا کرد تأمین مالی توسط سیستم بانکی در کشورهای همگرا به شکلی بهینه صورت می‌پذیرد.

منابع

الف- منابع فارسی

- ابراهیمی، س.، اکبری، ن.، مصری‌نژاد، ش.، اسدی ابوالوردی، ا. (۱۳۸۵). "بررسی میزان کارایی بانک‌های دولتی استان اصفهان با استفاده از روش تحلیل پوششی داده‌ها"، *فصلنامه بررسی‌های اقتصادی*، دوره ۳، شماره ۴.
- ابریشمی، ح.، مهرآرا، م.، صفامطلق، س. (۱۳۹۰). "بررسی کارایی فنی شعب بانک سامان و عوامل تأثیر گذار بر آن"، *مجله تحقیقات اقتصادی*، دوره ۴۶، شماره ۹۶، ۲۰-۱.
- اسلامی، ز.، بهرامی، م.، رجبی، م.، میهنی، م. (۱۳۹۰). *ضرورت تدوین الگوی رتبه‌بندی بانک‌ها و ارائه مدل پیشنهادی*، اداره تحقیقات و کنترل ریسک، بانک سپه.
- اعرابی، م.، نفر، ح. (۱۳۷۸). "محاسبه کارایی و ناکارآمدی فنی در صنعت بانکداری ایران"، *ماهنامه تخصصی بازاریابی*، شماره ۱۰، ۳۰-۲۶.
- امیری، ه.، رئیس صفری، م. (۱۳۸۶). "بررسی کارایی بانک‌های تجاری در ایران و عوامل نهادی مؤثر بر آن"، *جستارهای اقتصادی*، شماره ۳، ۱۴۲-۹۶.
- ختایی، م.، عابدی، پ. (۱۳۷۹). "تخمین کارایی فنی صنعت بانکداری در ایران"، *فصلنامه پژوهش‌های اقتصادی*، شماره ۶، ۸۴-۶۳.
- خوش سیما، ر.، شهیکی تاش، م. (۱۳۹۱). "تأثیر ریسک‌های اعتباری، عملیاتی و نقدینگی بر کارایی نظام بانکی ایران"، *فصلنامه علمی و پژوهشی برنامه‌ریزی و بودجه*، سال هفدهم، شماره ۴، ۵۹-۶۹.
- دادگر، ی.، نیک نعمت، ز. (۱۳۸۶). "کاربرد مدل DEA در ارزیابی کارایی واحدهای اقتصادی؛ پژوهش موردی سرپرستی‌های بانک تجارت"، *دو فصلنامه علمی-پژوهشی جستارهای اقتصادی*، سال چهارم، شماره هفتم.
- دانش جعفری، د.، شفیعی، ا. (۱۳۹۰). "بررسی عوامل مؤثر بر کارایی فنی در بانک‌های ایران با استفاده از الگوی آثار مختلط/چند سطحی"، *مجله تحقیقات اقتصادی*، شماره ۹۷، ۳۳-۱.

- سعیدی، پ. (۱۳۸۸). "نقش تسهیلات (تکلیفی و غیر تکلیفی) بانک‌های تخصصی در رشد اقتصادی"، *مجله مدیریت صنعتی دانشکده علوم انسانی دانشگاه آزاد اسلامی واحد سنج*، سال چهارم، شماره ۸.
- منصف، ع.، منصور، ن. (۱۳۸۹). "بررسی عوامل مؤثر بر حجم سپرده‌های بانکی (با تاکید بر نرخ سود اوراق مشارکت: ۱۳۸۷-۱۳۶۷)"، *مجله دانش و توسعه*، سال هفدهم، شماره ۳۴.
- میرجلیلی، ح. (۱۳۸۱). "جهانی شدن بانک‌داری و ضرورت‌های ناشی از آن در بانک‌داری ایران"، *فصلنامه مفید*، شماره ۳۱.

ب- منابع انگلیسی

- Affinito, M. & Farabullini, F. (2006). An Empirical Analysis of National Difference in the Retail Bank Interest Rates of the Uuro Area.
- Aftabi, A. , Daneshvar, s. , karimbakhsh ,A. , Shadab, R. & Mortezaei, F. (2013). Assessing the Effect of Banking Resource Mobilization on Financial Resource Attraction (Case Study: Melli Bank of Anzali). *International Research Jornal of BasicnSciences*.
- Alexandrou, G. , Koulakiotis, A. & Dasilas, A. (2011). GARCH Modeling of Banking Integration in the Eurozone. *Research in International Business and Finance*.
- Battese, G. E. , Heshmati, A. & Hjalmarrsson, L. (2000). Efficiency of Labour Use in the Swedish Banking Industry: A Stochastic Frontier Approach". *Empirical Economics*, Vol. 25, pp.623-640.
- Berger, A. (2003). "The Efficiency Effects of a Single Market for Financial Services in Europe. *Eur. J. Oper. Res.*, Vol. 150, pp.466-481.
- Berger, A. N. (2007). International Comparisons of Banking Efficiency. *Financial Markets, Institutions and Instruments*
- Casu, B. & Girardone, C. (2010). Integration and Convergence in EU Banking Markets. *Omega*.
- De Graeve, F. , De Jonghe, O. & Vanet, R. (2007). "Competition, Transmission and Bank Pricing Policies: Evidence from Belgian Loan and Deposits markets. *Journal of Banking & Finance*.

- Debreu, G. (1951). The Coefficient of Resource Utilization. *Econometrica*, pp.273–92.
- Evans, P. , Hasan, I. & Lozano-vivas, A. (2008). Deregulation and Convergence of Banking: The EU Experience. *Finnish Economic Papers* , Vol. 21, Number 2.
- Fare, R. , Grosskopf, S. & Lovell, C. (1985). The Measurement of Efficiency of Production.
- Farell, M. J. (1957). The Measurement of Productive Efficiency. *Journal of Royal Statistical Society*.
- Forster, Jeremy (2005). Bank Efficiency Ratios in Latin America. *Applied Economic Letters*.
- Fratzscher, M. (2002). Financial Market Integration in Europe: on the Effects of Emu on Stock Markets. *Int. J. Finance Econ.*, Vol. 7, pp. 165–194
- Goddard, J. A. , Molyneux, P. , Wilson, J. O. S. & Tavakoli, M. (2007). European Banking: An Overview. *Journal of Banking and Finance*.
- Gropp, R. , Kok Sorensen, C. & Litchenberger, J.D. (2007). The Dynamics of Bank Spreads and Financial Structure.
- Gropp, R. & K. Kashyap, A. (2010). *A New Metric for Banking Integration in Europe*. The University of Chicago Press, Chapter pages in Book: (219- 246)
- Gropp, R. & Kashyap, A. (2009). A New Metric for Banking Integration in Europe.
- Gual, J. (2003). The Integration Of Eu Banking Markets.
- Hughes, J. P. & Master, L. (2009). *Efficiency in Banking: Theory, Practice and Evidence*. Oxford University Press.
- Koopmans , T. C. (1951). An Analysis of Production as an Efficient Combination of Activities.
- Lensink, R. & Hermes, N. (2004). The Short-term Effects of Foreign Bank Entry on Domestic Bank Behaviour: Does Economic Development Matter. *Journal of Banking & Finance*, Vol. 28, pp. 553-568.
- Martin-Oliver, A. , Saurina, J. & Salas-Famas, V. (2007). A Test of the Law of One Price in Retail Banking. *Journal Of Money, Credit and Banking*.
- Ramazani, A. (2006). Factors Affecting Resource Mobilization of Golestan Sepah Bank. Master's Thesis, Faculty of Humanities and Social Sciences. Mazandaran University
- Vajanne, L. (2007). Integration in Euro Area Retail Banking Markets.
- Walkner, C. h. & Raes, J. P. (2005). Integration and Consolidation in EU Banking – an Unfinished Business. *Directorate-General for Economic and Financial Affairs*.

Weill, L. (2009). Convergence in Banking Efficiency Across European Countries.
Journal of International Financial Markets.